

ไทยมุสลิมเชื้อสายจาม

สรยุทธ ชื่นภักดี*

บทคัดย่อ

จามเป็นชนชาติเก่าแก่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตภาคกลางจนถึงตอนล่างของประเทศเวียดนามในปัจจุบันมีอาณาจักรของตนเองคือจัมปา ชาวจามเริ่มรับนับถืออิสลามเมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 11 ภายหลังจากอาณาจักรจัมปาถูกรุกรานจากเวียดนาม ชาวจามได้อพยพพลัดถิ่นเข้ามาโดยตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยรอบข้างรวมทั้งในประเทศไทยตั้งแต่ในสมัยอยุธยาตั้งชุมชนของตนเองเรียกว่า "ปทาคูจาม" ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเกาะเมืองอยุธยาที่เรียกว่า "ปากคลองคูจาม" ชาวจามบางกลุ่มเข้ารับราชการในกรมอาสาจามมีบทบาทด้านการรบทางเรือ เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่ข้าศึกมุสลิมชาวจามได้อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานครแถบปากคลองนางหงษ์ ชุมชนขยายใหญ่ขึ้นภายหลังเรียกขานในนาม "ชุมชนบ้านครัว"

ความเป็นมาของชนชาติจาม

ชนชาติจามเป็นที่รู้จักในประวัติศาสตร์ตั้งแต่ พ.ศ. 735 โดยชนชาติจามเป็นเชื้อสายเผ่าพันธุ์ตระกูลออสโตรเนเซียนเช่นเดียวกับชนชาติมลายู มีลักษณะนิสัยดาดาก จมูกโด่ง ผมหงอก ยาก ภาษาที่ใช้เป็นภาษาจาม คล้ายกับ

---

* นักวิชาการอิสระ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งกรรมการฝ่ายกิจการฮาลาล ของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ภาษาของผู้คนในหมู่เกาะทะเลจีนใต้ อินโดนีเซียและมาเลเซีย ชาวจามตั้ง อาณาจักรจัมปาขึ้นในบริเวณตอนกลางของประเทศเวียดนามเมื่อประมาณ คริสต์ศตวรรษที่ 10 และเจริญรุ่งเรืองด้วยอารยธรรมที่นับเป็นมรดกของโลก

การเผยแพร่ศาสนาอิสลามเข้าไปในอาณาจักรจัมปา

เดิมทีชาวจามนับถือศาสนาพราหมณ์ ภูเขาเทพเจ้าหลายองค์ตามที่ได้รับแนวคิดและอารยธรรมมาจากอินเดีย แต่ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 11 อิสลามได้เข้ามาเผยแพร่ในอาณาจักรนี้ ทำให้ชาวจามส่วนใหญ่หันมานับถือ ศาสนาอิสลามแทน ดังปรากฏในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2 ว่า

“ไพร่พลเมืองจัมปานั้นปะปนกันหลายเชื้อชาติ เป็น พวกขอมเดิมบ้าง เชื้อสายแขกอินเดียที่มาอยู่ในเมืองขอมบ้าง พวกมลายูข้ามทะเลมาอยู่บ้าง เมื่อการสั่งสอนศาสนาอิสลาม แพร่หลายมายังประเทศเหล่านี้ ชาวเมืองจัมปาโดยมากเข้ารับนับ ถือศาสนาอิสลาม .....”

อาณาจักรจัมปามีกษัตริย์ปกครองต่อเนื่องหลายราชวงศ์ ส่วนใหญ่มัก เป็นนักรบเนื่องจากต้องทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่เนืองๆ จนในที่สุด ใน พ.ศ. 2263 อาณาจักรจัมปาได้แพ้สงครามกับญวนอย่างเด็ดขาดและถูกรวมเป็นอาณาเขตของประเทศเวียดนาม แต่ยังคงเหลือชาวจามมุสลิมใน ประเทศเวียดนามตอนใต้ กัมพูชา และประเทศไทย

ความสัมพันธ์ของอาณาจักรจัมปากับราชอาณาจักรไทย

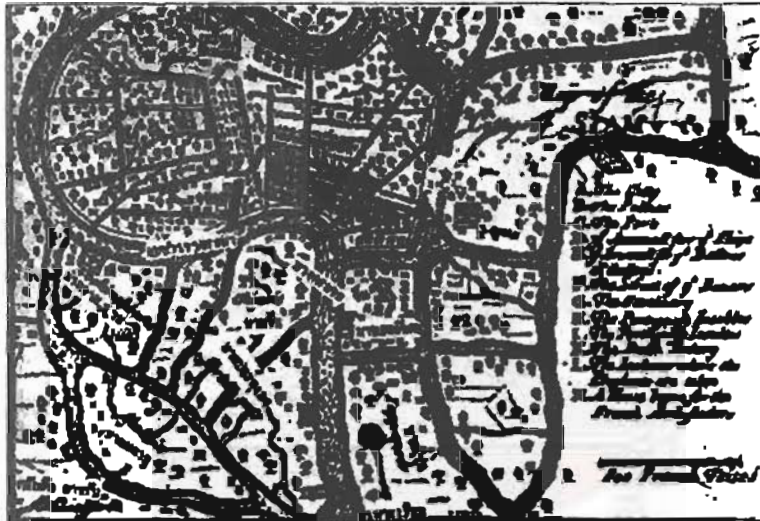
ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (ครองราชย์ พ.ศ.2153-2171) กษัตริย์อาณาจักรจัมปาได้ส่งราชทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2 ว่า “...ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมครองกรุงศรีอยุธยา ..ได้พบในจดหมายเหตุที่ฝรั่งแต่งไว้ว่ามีราชทูตจัมปาเข้ามากรุงศรีอยุธยาในครั้งนี้”

สาเหตุหนึ่งที่อาณาจักรจัมปามาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาน่าจะเกิดจากการที่จัมปาเองมีปัญหาคความขัดแย้งกับกัมพูชามาโดยตลอด ขณะเดียวกัน กัมพูชานั้นโดนกระหนาบด้วยจัมปาทางทิศตะวันออก และไทยทางทิศตะวันตก การที่ไทยกับจัมปามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันย่อมเป็นผลดีกับจัมปามากกว่า และเนื่องจากอาณาจักรจัมปาต้องสู้รบกับเพื่อนบ้านอย่างญวน กัมพูชา และจีน ทุกครั้งที่พ่ายแพ้สงคราม ชาวจามก็มักถูกกวาดต้อนถ่ายเทผู้คนไป ชาวจามจึงเข้ามาอยู่ในประเทศกัมพูชาซึ่งรวมทั้งมุสลิมจามด้วย ในขณะเดียวกันกัมพูชาเองก็มีสงครามกับไทยมาช้านานเช่นกัน บ่อยครั้งที่กองทัพจากกรุงศรีอยุธยาได้เข้าตีเมืองสำคัญของกัมพูชา เริ่มมีบันทึกไว้ครั้งแรกคือตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง ครองราชย์ พ.ศ. 1893-1912) ปฐมบรมกษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยา ตลอดเรื่อยมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ยังคงมีการศึกสงครามกันมาโดยตลอด ซึ่งผลของสงครามมีเพียงทำให้เกิดการถ่ายเทผู้คนข้ามประเทศเท่านั้น แต่ยังไม่เอาศาสนา ความเชื่อต่าง ๆ เข้ามาด้วยเช่นกัน มุสลิมจามซึ่งเดิมอยู่ในอาณาจักรจัมปาจึงถูกถ่ายเทอีกครั้งจากกัมพูชาเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งชาวไทยนิยมเรียกมุสลิมจามนี้ว่า “แขกจาม”

การเข้ามาของ “แขกจาม” จะเริ่มตั้งแต่เมื่อไหร่ไม่ปรากฏแต่คาดว่าน่าจะเริ่มตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) เมื่อครั้งที่ทรง

ยกทัพไปตีกัมพูชา ซึ่งได้กวาดต้อนผู้คนมาด้วยและน่าจะกวาดต้อนมาเป็นจำนวนมาก โดยให้ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกกำแพงเมืองกรุงศรีอยุธยาด้านใต้ ซึ่งในหลักฐานทางประวัติศาสตร์เรียกว่า “ปทาคูจาม”

“ปทาคูจาม” หรือหมู่บ้านบนบกของชาวจาม น่าจะมีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาและปรากฏหลักฐานชัดเจนขึ้นใน สมัยสมเด็จพระอินทราชา (ครองราชย์ พ.ศ.1952-1967) มีปรากฏในพงศาวดารกรุงสยามว่า

แผนที่กรุงศรีอยุธยาที่วาดโดยชาวฝรั่งเศส
จะเห็นหมู่บ้านจามอยู่ด้านใต้ของแม่น้ำเจ้าพระยา

“สมเด็จพระนารายณ์เจ้ามีความพิโรธแก่เจ้ามหาเสนาบดี และท่านให้คุมเอาตัวเจ้ามหาเสนาบดีหนีรอดข้ามไปอยู่ฟากปทาคูจาม จึงให้ไปเชิญสมเด็จพระอินทราชา ณ เมืองสุพรรณบุรีเสด็จเข้ามาถึง จึงเจ้ามหา

วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2550

เสนาบดียกปล้นเอาเมืองนครศรีอยุธยาได้ จึงเชิญสมเด็จพระอินทราชาขึ้น
เสวยราชสมบัติ ให้สมเด็จพระยารามไปกินเมืองปทาคูจาม”

นั่นคือหมู่บ้านชาวจามมีปรากฏหลักฐานว่ามีมาอย่างน้อยตั้งแต่ปี
พ.ศ.1952 หรือเมื่อ 600 ปีผ่านมาแล้ว และเนื่องจากมุสลิมจามเหล่านี้มี
ความสามารถในการเดินเรือและต่อเรือ จึงได้รับโปรดเกล้าฯจาก
พระมหากษัตริย์ของไทยในสมัยต่อมาให้เป็นกองกำลังอาสาช่วยรบ ซึ่งมักจะ
เป็นกำลังรบหลักทางเรือและในกรณีที่เป็นการยกพลทางบกมักจะเป็นกอง
กำลังแนวหน้า และถูกเรียกว่า “อาสาจาม”

ทุ่งปากกระวาน อยุธยา อันเป็นที่เพาะปลูกของชาวจามตั้งแต่ในอดีต
ปัจจุบันยังคงเป็นของชาวจามอยู่แต่ส่วนใหญ่ให้ผู้อื่นเช่า

บทบาทของมุสลิมเชื้อสายจามในสมัยอยุธยา

กองอาสาจามมีปรากฏตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (ครองราชย์ พ.ศ. 1991-2031) กฎหมายตราสามดวง ได้กล่าวถึงตำแหน่งและ ศักดินาของข้าราชการในกรมอาสาจามไว้ดังนี้

พระราชวังสรร อางวางอาสาจาม	นา	2000
หลวงวิสุทธายา ปลัดอางวาง	นา	800
หลวงสรเสนี เจ้ากรมอาสาจามขวา	นา	1600
หลวงศรีมหาราชา เจ้ากรมอาสาจามซ้าย	นา	1600
หลวงลักษมณา เจ้ากรมอาสาจามขวา	นา	1600
หลวงสุรินทเสนี เจ้ากรมอาสาจามซ้าย	นา	1600

บทบาทของพระราชวังสันจางวางอาสาจามปรากฏในพระราชพงศาวดารตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ครองราชย์ พ.ศ. 2133-2148) ในสงครามยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ในการรบครั้งนั้นพระราชวังสันซึ่งร้างพลายแก้วมาเมืองถือพลอาสาจามห้าร้อย เป็นกองหน้าของทัพหลวงซึ่งในพระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์บันทึกไว้ว่า

"ลุดักราช๔๔๑ ปีเถาะ เอกศก พระมหาอุปราชาเจ้าเมือง เชียงใหม่ยกพลห้าสิบลหมื่น ช้างเครื่องเจ็ดร้อย ม้าสามพันมาข้ามเมืองเมาะตะมะ มาโดยแม่น้ำแม่กษัตริย์เข้าทางด้านเจดีย์สามองค์.....พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์เสด็จยังเกษ ดริสให้หัวพระยานายกองทัพหลวงยกขบวนเบญจเสนา .... พระราชวังสรรซึ่งร้างพลายแก้วมาเมือง ถือพลอาสาจามห้าร้อย"

การศึกยุทธหัตถีในครั้งนั้นสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชา ทำให้ทัพพม่าแตกพ่ายไป แต่อย่างไรก็ตามกรุงศรีอยุธยาก็ไม่ได้ว่างเว้นจากสงคราม ซึ่งกองอาสาจามก็มีบทบาทในการสู้รบกับอริราชศัตรูด้วยทุกครั้ง

บทบาทครั้งสำคัญของพระราชวังสันอีกครึ่งหนึ่งคือคราวที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชยกทัพไปตีทัพพม่าเมื่อ พ.ศ.2136 โปรดเกล้าฯให้พระยาราชวังสันจางวางอาสาจาม(น่าจะเป็นพระราชวังสันท่านเดียวกันกับในสงครามยุทธหัตถีแต่คาดว่าคงจะได้รับโปรดเกล้าฯเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยา-ผู้เขียน) เป็นแม่ทัพคุมกองทัพอาสาจามและกองทัพเมืองจันทบุรีคุมเรือรบ 150 ลำ ผลรบพลแจว 10,000 สรรพไปด้วยเครื่องศาสตราวุธ ยกทัพไปตีทางปากน้ำพุทไธมาศ กองทัพพระยาราชวังสันเข้าตีได้เมืองพุทไธมาศ เมื่อตีได้เมืองพุทไธมาศแล้วได้ร่วมกับทัพของพระยาเพชรบุรียกเข้าตีได้เมืองจตุรमुख เมื่อทัพของพระยาราชวังสันและพระยาเพชรบุรีตีได้เมืองจตุรमुखแล้ว ก็ยกขึ้นไปบรรจบกองทัพหลวง ณ เมืองละแวก การศึกในครั้งนั้นกองทัพของไทยได้เข้าตีเมืองละแวกอย่างองอาจ ในที่สุดก็พังประตูเมืองละแวกจับพระยาละแวกได้

หลังจากสิ้นแผ่นดินของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแล้ว อาสาจามก็ยังคงเป็นกองอาสาหนึ่งที่ทำหน้าที่รับใช้เบื้องพระยุคลบาทพระมหากษัตริย์ไทยตลอดมาแทบทุกรัชกาล และมีบทบาทเด่นชัดขึ้นอีกครั้งในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช(ครองราชย์ พ.ศ. 2199 -2231) โดยมีมุสลิมจามได้รับโปรดเกล้าฯพระราชทานตำแหน่งสำคัญๆ ให้หลายตำแหน่งด้วยกัน ได้แก่ พระยารามเดโช (ชู) พระยายมราช (สังข์) พระยาห้ายน้ำ (น้อยเล็ก) และพระยาราชวังสัน (มะหะหมุด)

ขุนศึกทั้งสี่ท่านเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชอย่างสูง โดยได้รับโปรดเกล้าฯ ให้คุมกองทัพไปราชการสงครามอยู่เนืองๆ การศึกที่สำคัญคือ การยกทัพไปตีเมืองอังวะใน พ.ศ.2205 และ ตีเมืองสงขลาใน พ.ศ. 2223 ซึ่งการตีเมืองสงขลาครั้งนั้น ทำให้ท่านอะฮันบุตรของสุลต่านสุลัยมาน (ซึ่งต่อมาได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นพระยาราชวังสันในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองสงขลาเดิม ถูกอพยพเข้ามาสู่กรุงศรีอยุธยาและต่อมาได้รับใช้เบื้องพระยุคลบาทพระมหากษัตริย์ไทยในยุคต่อๆ มา ลูกหลานสายสกุลสุลต่านสุลัยมานที่สำคัญคือ เจ้าพระยาจักรี (หมุดหรือแขก) ซึ่งเป็นเจ้าพระยาจักรีในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

พระยารามเดโช (ชู) พระยายมราช (สังข์) ขุนศึกมุสลิมเชื้อสายจามได้รับใช้เบื้องพระยุคลบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในการทำศึกสงครามหลายครั้ง แต่เมื่อครั้งพระยาวิชเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) กระทำการการมิดความดีความชอบมากขึ้นทรงพระกรุณาโปรดให้เลื่อนที่ขึ้นเป็นเจ้าพระยา และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งพระยารามเดโช (ชู) ออกไปครองเมืองนครศรีธรรมราช ส่วนพระยายมราช (สังข์) ไปครองเมืองนครราชสีมา

ต่อมาในช่วงผลัดแผ่นดิน สมเด็จพระเพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง ทั้งพระยายมราช (สังข์) และพระยารามเดโช (ชู) ไม่ยอมรับในสมเด็จพระเพทราชา เนื่องจากเห็นว่ามิใช่เป็นการสืบราชสันตติวงศ์ตามกฎหมายฉะบับ ท่านทั้งสองเคยร่วมถือน้ำพิพัฒน์สัตยาที่ให้ไว้กับสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงทำการแข็งเมืองไม่ขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเพทราชาจึงส่งกองทัพไปปราบ โดยยกทัพไปปราบพระยายมราช (สังข์) ที่เมืองนครราชสีมา ก่อนใน พ.ศ.2232 กองทัพที่ส่งขึ้นไปในคราวแรกใช้เวลาหลายเดือน ก็ไม่สามารถตีเมืองนครราชสีมาได้ จึงส่งไปบอกมาทางกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเพทราชาทรงพระพิโรธ สั่งให้จับตัวท้าวพระ

ยานายทัพนายกองทั้งหมดมาตระเวนบกและประหารชีวิตเสียเป็นอันมาก ต่อมาภายหลังจึงยกทัพขึ้นไปใหม่และสามารถตีเมืองนครราชสีมาได้ในปีเดียวกัน แต่พระยายมราช(สังข์)หนีไปได้ และไปร่วมทัพกับพระยารามเดโช (ชู) ที่เมืองนครศรีธรรมราช

ในปี พ.ศ.2235 สมเด็จพระเพทราชาทรงส่งกองทัพจากกรุงศรีอยุธยา ไปปราบเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นกบฏ ทัพบกของกรุงศรีอยุธยาได้ตีทัพบกของนครศรีธรรมราชแตก พระยายมราช(สังข์)ตายในที่รบ พระยารามเดโชรักษาเมืองนครศรีธรรมราชไว้ได้ถึง 3 ปีจึงแตก พระยารามเดโชหนีออกไปได้ด้วยความร่วมมือของพระยาราชวังสัน (สะขัน) และเมืองนครศรีธรรมราชก็แตกพ่าย เป็นการยุติสงครามที่รบยืดเยื้อมานานถึงสามปีลง โดยกรุงศรีอยุธยาเป็นฝ่ายชนะแต่การในครั้งนี้กลับทำให้พระยาราชวังสันถูกกล่าวหาว่าเป็น "กบฏศึก" พระยาราชวังสันถูกจองจำห้าประการ นำไปตระเวนบกและถูกตัดหัวเสียบประจาน ณ กำแพงเมืองนครศรีธรรมราชนั่นเอง

มุสลิมจามในปัจจุบัน

ชุมชนจามที่ปากคลองคูจาม พระนครศรีอยุธยา

ชาวจามส่วนใหญ่นับยังคงอาศัยอยู่ที่ฟ้านักเดิมของตนที่พระนครศรีอยุธยาในหมู่บ้านจามบริเวณคลองคูจาม ซึ่งคลองมีความยาวราว 3 กิโลเมตรเป็นคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยากับคลองตะเคียน ชาวจามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทำนารวมกันที่ทุ่งปากกรานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื้อที่เพาะปลูกรวมกันนับพันไร่ ทำการเกษตรเช่นการหว่านข้าว การล่ำมวัวควาย บ้านของชาวจามปลูกด้วยไม้ มีการแกะสลักลายที่ห้อยและเชิงชายอย่างวิจิตรบรรจงและนิยมทาหน้าต่างบ้านด้วยสีฟ้า

สำหรับมัสยิดของชาวจามเดิมตั้งอยู่บริเวณใกล้ปากคลองคูจาม ตรงกับหนังสือ
คำให้การของขุนหลวงวัดประดู่ว่า “...ที่ปากคลองคูจามมีสุเหร่าแขก” แต่ใน
ปัจจุบันเนื่องจากน้ำในคลองคูจามแห้งลงชาวจามจึงย้ายมาอยู่ตรงปากคลอง
ด้านติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีมัสยิดสร้างใหม่เพิ่มเป็น 3 มัสยิดคือ มัสยิด
อามาดียะตุชชอลิฮาดิ มัสยิดอาลีอินนูรอยน์ และมัสยิดอิสลามวัฒนา สำหรับ
กูบур (สุสาน) มีสองแห่ง แห่งแรกตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ปัจจุบันปรากฏซุ้ม
ประตูกูบурก่ออิฐฉาบปูนเป็นซุ้มโค้งแบบมุสลิมและยังมีร่องรอยยอดโดมปรากฏ
อยู่ ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้ย้ายมายังสถานที่แห่งใหม่ในปัจจุบันโดย
ไม่ห่างจากสถานที่เดิมมากนัก

สภาพปากคลองคูจามด้านที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน
ซึ่งต้นเขินเนื่องจากไม่ได้ใช้งาน

ชาวจามนิยมใช้คำว่า “ขันธ” นำหน้านามสกุล เช่น ขันธชัย ขันธเดช ขันธนิค ขันธและ ขันธมาศ ขันธปราชญ์ เป็นต้น ซึ่งคำว่า ขันธ มีความหมายว่า “พวก หมู เหล่า”

นอกจากทำการเกษตรแล้ว ชาวมุสลิมจามบางส่วนยังประกอบการค้าขาย ดังปรากฏในคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรมว่า ในสมัยพระเจ้าเอกทัศนั้น “..บ้านน้ำวนบางกะจะมีเรือปากใต้ปากกว้างสามวาสิบศอก พวกลูกค้าจีนแลแขกจามทอดสมอขายน้ำตาลขายน้ำตาลกรวด สาकुเมดใหญ่เล็ก ก้ามถัน จันทน์แดง หวายตะค้า กระแซงเคยแล สิ้นค้าต่าง ๆ ข้างปากใต้...” ชุมชนคลองคูจามยังเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยอยุธยาโดยเป็นหนึ่งในสี่ตลาดเอกอยู่ที่ปากคลองคูจามระหว่างวัดขุนพรหมกับวัดพุทไธสวรรย์ นอกจาก คลองคูจามจะเป็นแหล่งการค้าแล้วยังเป็นจุดยุทธศาสตร์ด้วย โดยมีป้อมปืนที่ปากคลองคูจามเป็น 1 ใน 6 ป้อมปืนด้านใต้ของอยุธยา นอกจากนี้ชาวจามยังนิยมทอเสื่อลันได ผ้าไหม และผ้าฝ้ายด้วย ทั้งนี้ปรากฏในประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 5 มีข้อความว่า “..บ้านย่านท้ายคูจามแขกจามทำเสื่อลันไดน้อยใหญ่ขาย..” และ “บ้านวัดลอดอง แขกจามทอผ้าไหม ผ้าด้ายขาย๑” ปัจจุบัน ชาวจามที่อยุธยานี้ไม่นิยมทอผ้ากันแล้ว แต่ยังมี การทอผ้าไหมอยู่ที่บ้านครัว ซึ่งเป็นชุมชนจามที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ชุมชนจามบ้านครัว

การอพยพเข้ามาของมุสลิมจามบ้านครัว คาดว่าน่าจะเริ่มเข้ามาในต้นแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พ.ศ.2325 เนื่องจากเมื่อปลายสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2324 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รับสั่งให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก และเจ้าพระยาสุรสีห์ยกทัพไปตีเมืองเขมร

หลังเสร็จศึกครั้งนั้นในช่วงเปลี่ยนแผ่นดินจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้อพยพครอบครัว เขมรและครอบครัวจาม (มุสลิม) จำนวนหนึ่งเข้ามาด้วย โดยโปรดเกล้าฯ ให้ เขมรจามตั้งครัวเรือนที่ป่าไผ่ชายทุ่งพญาไท ผู้อพยพเรียกหมู่บ้านนั้นตาม ภาษาเขมรว่า "พุมเปรย" แปลว่า "บ้านป่า" แต่คนไทยเรียกว่า "บ้านแขก ครัว" (ภายหลังเรียกสั้นๆ ว่าบ้านครัว)

ภายหลังการตั้งชุมชนบ้านครัว มีการสร้างมัสยิดสำหรับปฏิบัติ ศาสนกิจ ซึ่งในปัจจุบันมี 3 มัสยิดคือมัสยิดญามิอัลค็อยรียะฮ์ เป็นมัสยิดแรก ของชุมชนบ้านครัว ตามประวัติกล่าวว่าพระยาราชวังสัน(แหม่นหรือเฒ่า) บุตร ของพระยายมราช(หมัดหรือจ๋วย) เป็นผู้สร้าง โดยไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่ ปรากฏหลักฐานในจดหมายหลวงอุดมสมบัติว่าในรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 "... พระยาราชวังสรรค์กราบทูลว่า ที่สุเหร่าคลองนางหงส์ กึกกว้างขวางอยู่พอจะพักอยู่ได้..." มัสยิดญามิอัลค็อยรียะฮ์ ในปัจจุบันก็อยู่ไม่ ห่างจากคลองนางหงส์เท่าใด คาดว่าน่าจะเป็นสุเหร่าเดียวกันที่พระยาราชวัง สันกราบทูล นั่นคือ มัสยิดญามิอัลค็อยรียะฮ์ นี้มีมาตั้งแต่ รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือก่อนนั้น มัสยิดอีก 2 แห่งคือ มัสยิด ชูลุกุลมุดตากิน และ มัสยิดตารุลฟาละห์ (เกาะกอย) สร้างขึ้นในยุคต่อมา ตามลำดับ

สภาพปากคลองนางหงส์ในปัจจุบันที่มีขนาดเล็กลง

ชาวมุสลิมจามที่อพยพมาบ้านคร้วนิยมรับราชการในกรมอาสาจาม ซึ่งเป็นหน่วยรบทางเรือที่มีบทบาทมายาวนาน จนถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในพ.ศ.2428 ได้โอนหน่วยงานของอาสาจามทั้งวังหน้าและวังหลังไปสังกัดกรมอรสมพล และถูกโอนอีกครั้งให้สังกัดกรมทหารเรือ โดยมีกระทรวงยุทธนาธิการเป็นผู้ดูแล นายทหารเรือที่สำคัญคือ นาวาโทพระพลสินทราณัติ (แอ ไอศะนาวิน) พลเรือตรีหลวงสมบูรณ์ยุทธวิชา (สมบูรณ์ ดินอุดม) นาวาโทหลวงปรีชาชาญสมุท (ขอ โสตะจินดา) นาวาตรีหลวงสาครวิไลย (หมัด หัสตานนท์) และอื่นๆ นอกจากนี้กองอาสาจามได้ร่วมปฏิบัติการปกป้องอธิปไตยของชาติในเหตุการณ์ ร.ศ.๑๑๒ (พ.ศ.2436) อย่างกล้าหาญ เดกเช่นบรรพบุรุษในอดีต ในเหตุการณ์ดังกล่าวฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบ 3 ลำเข้ามาถึงสันดอนแม่น้ำเจ้าพระยา ฝ่ายไทยได้เตรียมเรือรบ 5 ลำรับเหตุการณ์นี้ หลังจากการยิงต่อสู้กันยุติลง เรือรบฝรั่งเศสได้จอดทอดสมอหน้าสถานทูต

ฝรั่งเศส ในการรบเพื่อปกป้องอธิปไตยครั้งนี้ ทหารอาสาจามซึ่งประจำการอยู่
บนเรือ เสียชีวิตไป 5 คน คือ มะกียะาะ มะนี โต๊ะหวัง นายมาน และโต๊ะหฺรฺน
หลังจากได้มีการเจรจาเพื่อยุติเหตุการณ์ ฝรั่งเศสได้ปล่อยเรือบรรทุกสินค้าและ
คนโดยสารที่ยึดไว้ โดยรัฐบาลไทยได้ส่งหลวงศรีมหาราชา (ชุ่ม) เจ้ากรมอาสา
จามเข้าเป็นผู้รับมอบเรือดังกล่าวคืนแก่ฝ่ายไทย

บรรณานุกรม

กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1. องค์การคำคุณุสฎา พ.ศ.2505

คำให้การชาวกรุงเก่า. นนทบุรี: สำนักพิมพ์จดหมายเหตุ พ.ศ. 2544

คำให้การขุนหลวงหาวัด(ฉบับหลวง). นนทบุรี: สำนักพิมพ์จดหมายเหตุ
พ.ศ. 2544

ตำราขนานภาพ, สมเด็จพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์
รัชกาลที่ 2, พระนคร: โรงพิมพ์บุญส่งการพิมพ์, 2511 (พิมพ์เป็น
อนุสรณ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอกหลวงอาจณรงค์
(อิง ช่างสุนิช))

พลับพลึง คงชนะ. ประวัติศาสตร์จามชนชาติที่ถูกลืม: เอกสาร
ประกอบการเสวนา มุสลิมชนชาติจามในหน้าประวัติศาสตร์ไทย. 5
พ.ศ. 2545 (เอกสารอัดสำเนา).

มณี โยธาสมุทร . มุสลิมชนชาติจามในสมัยอยุธยา: เอกสารประกอบการ
เสวนา มุสลิมชนชาติจามในหน้าประวัติศาสตร์ไทย. 5 พ.ศ. 2545
(เอกสารอัดสำเนา).

นันทวรรณ กุสสว่าง, "ชาวมุสลิมในประเทศไทยกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
เมือง ในคริสต์ศตวรรษที่ 18." รวมบทความประวัติศาสตร์ ฉบับ
21 กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์ 2542.

ศิลาปรกร, กรม. ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 2 กรุงเทพฯ:
2542 .

ศิลาปรกร, กรม. ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 5 กรุงเทพฯ:
2542.

วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2550

สรยุทธ ชื่นภักดี 127

สรยุทธ ชื่นภักดี, บรรณาธิการ. **มุสลิมมัสยิดต้นสนกับบรรพชนสามยุคสมัย**, กรุงเทพฯ: จีระชัยการพิมพ์, 2544.

วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2550